

ΑΡΧΙΜΗΔΗΣ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

ΕΤΟΣ ΚΑ'

ΑΘΗΝΑΙ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1920

ΔΡΙΘ. 9

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Όμιλία περί τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως Ἀθηνῶν ὑπὸ Παν. Ζηζυῆλα.
- Υπόμνημα περί συστάσεως ἐπιτροπῆς Ἑρευνῶν καὶ Ἑθνικῆς προνοίας, ὑπὸ Π. Α. Ζαχαρία.
- Διάφορα.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΑΝ. ΖΗΖΗΛΑ

Περὶ τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως Ἀθηνῶν

(Συνεδρίασις τῆς 8ης Ἀπριλίου 1920 τοῦ Ἀνωτάτου Τεχνικοῦ Συμβουλίου ἐν τῇ Σιναίᾳ Ἀκαδημίᾳ.)

Κύριοι

Κατόπιν τῶν ὅσων εἶπον διάφοροι ἀξιότιμοι προλαλήσαντες, δι' ὧν ἐνέτριψαν καὶ ἐξωνύχισαν πᾶσαν λεπτομέρειαν ἐπὶ τοῦ τόσον σοβαροῦ διὰ τὴν ἀγαπητὴν πόλιν μας ζητήματος, ὀλίγα ἐπὶ τῆς γενικῆς ὄψεως αὐτοῦ θὰ προσθέσω, δι' ὧν οὐδόλως ἔχω τὴν ἀξίωσιν ὅτι κομίζω γλαῦκα εἰς Ἀθήνας.

Ὁμολογῶ ὅμως ὅτι θὰ ἐθεώρουν ἑαυτὸν εὐτυχῆ ἂν ταῦτα θ' ἀπειτέλουν συμβολήν, ἂν θὰ προσέθετον ἔστω καὶ ψηφίδα εἰς τὸν ὄγκον τοῦ παρασκευαζομένου μεγάλου ἔργου.

Τὸ Σχέδιον τῆς πόλεως Ἀθηνῶν! Πόσα δι' αὐτὸ ἐλέγησαν, πόσα ἐγράφησαν καὶ πόσα ἐσχεδιάσθησαν. Ἐὰν δὲν ἐπῆλθε σοβαρὸν ἀποτέλεσμα, τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὰς προσπάθειάς τῶν ἐνδιαφερομένων ν' αὐξήσῃσι διὰ λόγους εὐνοήτους τὸν ἀριθμὸν τῶν οἰκοδομησίων τετραγώνων καὶ οὐχὶ εἰς τὸ νὰ διαμορφώσῃσι τὸ σχέδιον τῆς πόλεως. Καὶ ἐπῆλθε τὸ ἀποτέ-

λεσμα νὰ ἔχη τὸ ἥδη ἐγκεκριμένον σχέδιον τῶν Ἀθηνῶν ἕκτασιν καὶ περίμετρον, μείζονα πολλῶν καὶ πολυπληθεστέρων Ἑυρωπαϊκῶν μεγαλουπόλεων, μείζονα καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν Παρισίων.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι καὶ αἱ πρὸ δεκαετίας ἀκόμη βλέψεις μας περιορίζοντο εἰς τὰ στενὰ τότε ὄρια τῆς ἐλευθέρως Πατρίδος με προσδοκίας ἐπεκτάσεως αὐτῶν ἀπὸ τοῦ Ἀλιάκμονος μέχρι τῶν Ἰωαννίνων καὶ συνελπῶς αἱ προσπάθειαι τῶν ἐνδιαφερομένων περιορίζοντο εἰς τὴν χρηματοποίησιν τῶν πέριξ τῆς πόλεως ἀγρῶν, διὰ τῆς μεταβολῆς αὐτῶν εἰς οἰκόπεδα.

Δὲν ἔχουσι ὅμως οὕτω τὰ πράγματα ἤδη.

Ἡ διὰ τῶν τριῶν κατὰ τὴν λήξαν δεκαετίαν ἐνδόξων πολέμων μεγαλυνθεῖσα Πατρίς μας ἠ ἀναπτύξασα τὰ ὄρια αὐτῆς μέχρι τῆς πόλεως τῶν ὀνείρων μας καὶ ἐπεκτεῖνασα ταῦτα καὶ εἰς τὴν κοιτίδα τοῦ Ἑλληνικοῦ γένους τὴν Ἰωνίαν, με ἄλλας βλέψεις, με ἄλλην βᾶσιν, με ἄλλην δύναμιν, θὰ συγγυρίσῃ σὰν νοικοκυρὰ τὸ σπῆτι τῆς, θὰ διαμορφώσῃ τὸ σχέδιον τῆς πρωτευούσης τῆς.

Ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ διατυπωθῆ τὸ σχέδιον ἐπὶ ἐλευθέρῃ γῆς, τὸ πρᾶγμα δὲν θὰ παρεῖχε μεγάλας δυσκολίας.

Δυστυχῶς, ὅχι μόνον ἡ πόλις εἶναι κατεσκευασμένη ὡς ἔχει σήμερον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὑφιστάμενον σχέδιον αὐτῆς εἶναι ἐγκεκριμένον εἰς ἕκτασιν ἐκμέτρως δυσανάλογον πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῆς, τόσον τὸν πρὸ δεκαετίας, ὅτε τοῦτο ἦτο ἐγκεκριμένον, ὅσον καὶ τὸν τοῦ παρόντος ὁ ὁποῖος ὡς γνωστὸν πᾶσιν ὑμῖν ὑπερηυξήθη, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν πλυθυσμὸν τοῦ προσεχοῦς μέλλοντος. Καὶ τὸ σχέδιον αὐτὸ ἐξαιρέσει ὀλιγίστων κεντρικῶν ἀρτηριῶν ἢ εὐρειῶν ὀπωσδήποτε ὁδῶν, καθηρτίσθη ὑπὸ τὰς ἐντυπώσεις τοῦ ἀρθροῦ 6 τοῦ ἀπὸ 3 Ἀπριλίου 1835 Β. Διατάγματος καθ' ὃ «Αἱ ὁδοί

δὲν πρέπει νὰ γίνονται δυσαναλόγως καὶ υπερβαλκῶς πλατεῖαι διὰ νὰ μὴν αὐξάνῃ ὁ καύσων δι' ἔλλειψιν σκιᾶς» καὶ τὸ ὁποῖον καταλήγει ὅτι «δύνανται νὰ κατασκευάζωνται ὁδοὶ πλάτους 6,00 μέτρων».

Καὶ οἱ ἐνδιαφερόμενοι ἐφρόντισαν καὶ ἐπέτηχον νὰ περιορίσωσι καὶ τὸ πλάτος αὐτῶ τῶν 6,00 μέτρων εἰς τὰς πλείστας ὁδοὺς τῶν συνοικιῶν Πλάκας, Ἁγίου Φιλίππου, Ψυρῆ κτλ. καθὼς καὶ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς ἐγκαρσίας ὁδοὺς τοῦ μεγάλου τότε δρόμου τῶν Ἀθηνῶν, τῆς ὁδοῦ Ἐρμού.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς νέας πόλεως ὅπως εἶναι αἱ ὁδοὶ Θεμιστοκλέους, Πηροαστείου καὶ αἱ περισσότεραι παράλληλοι αὐτῶν, τὸ πλάτος αὐτῶν περιστρέφεται εἰς τὰ 8,00 μέτρα. Τούτων οὕτως ἐχόντων, καλοῦμεθα σήμερον νὰ μελετήσωμεν περὶ τῶν δεόντων γενέσθαι πρὸς καταρτισμὸν τοῦ σχεδίου τῶν Ἀθηνῶν τῆς πρωτευούσης πλέον τῆς μεγαλυνηείσης Ἑλλάδος.

Τὸ ζήτημα ὁμολογουμένως παρουσιάζει μὲν δυσχερεῖας, ὄχι ὅμως καὶ ἀνυπερβλήτους τοιαύτας. Ὡς εἶπεν ὁ ἀξιότιμος κ. Ἐμπράρ τὸ σχέδιον τῶν Ἀθηνῶν προσομοιάζει ἀσθενῆ, τοῦ ὁποῖου ζητεῖται ἡ θεραπεία. Ἄλλ' οἱ ἀσθενεῖς τοῦ εἶδους τούτου ἔχουσι βεβαίαν καὶ ἀσφαλῆ τὴν ἴασιν, ἀρκεῖ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ δέουσα θεραπεία.

Οὔτε αὐστηρῶς καὶ ὀλοκληρωτικῶς οικονομικόν, ὡς ἐλέχθη ἐνταῦθα, θεωρῶ τὸ ζήτημα τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως. Θὰ ἦτο ἴσως μόνον τοιοῦτον, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ δοθῇ εἰς ἐργολαβίαν, ἐπὶ τακτῇ συντόμῳ προθεσμίᾳ ἢ κατασκευῇ τῶν Ἀθηνῶν, ἐπὶ τῇ βάσει ἐνὸς σχεδίου ἀνατρεπόμενος τῆν ὑπάρχουσαν πόλιν. Δὲν πρόκειται ὅμως φρονῶ περὶ τοιοῦτου τινός.

Τὸ σχέδιον τῆς πόλεως εἰς τὴν μελέτην τοῦ ὁποῖου ἀσχολούμεθα, θὰ καταρτισθῇ κατὰ τρόπον ὥστε ἀφ' ἐνὸς μὲν νὰ θεραπεύωνται αἱ ἀνάγκαι αὐτῆς, τόσον κατὰ τὸ ἐνεστώδες, ὅσον καὶ κατὰ τὸ προσεχές μέλλον καὶ μὲ βλέψεις διὰ τὸ ἀπώτερον τοιοῦτον, ἀφ' ἐτέρου δὲ, τὰ βάρη τὰ ὁποῖα θὰ ἐπιφέρῃ ἡ πραγματοποιήσις του νὰ μὴ πέσωσιν ὅλα εἰς τὴν σημερινὴν γενεάν διότι τὸ τοιοῦτον θὰ ἦτο ὄχι μόνον ἀδύνατον ἀλλὰ καὶ ἀνόητον.

Οἱ ἀριθμοὶ τοὺς ὁποίους ἔχομεν ἀνάγκην πρὸς στήριξιν τῶν μελετῶν μας, δύνανται νὰ εἶναι πεντακόσιοι μὲν χιλιάδες κατοίκων διὰ τὸ ἐνεστώδες ὀκτακόσιοι δὲ χιλιάδες διὰ τὸ προσεχές μέλλον.

Τὸ σχέδιον τῆς πόλεως ὅμως δὲν ἔχη νὰ μεριμνήσῃ μόνον περὶ τῆς θεραπείας τῶν ἀναγκῶν τοῦ πληθυσμοῦ τούτου, ἀλλὰ καὶ περὶ

ἄλλον ἀπὸ ἄλλης ἀπόψεως ἐπίσης σοβαρῶν ζητημάτων. Αἱ Ἀθηναί τῆς σήμερον εὐρίσκονται ὄκοδομημέναι εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, ἀφ' ἧς ἐξέεμπον τὰ φῶτα τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς σοφίας, αἱ Ἀθηναί τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους. Ἐχουσι λοιπὸν ἱστορίαν, τῆς ὁποίας διαπρύσιος κήρυξ ἴσταται ἔμπροσθέν μας ὁ ἱερός βράχος τῆς Ἀκροπόλεως, μεθ' ὧν τῶν λοιπῶν ἀθανάτων μνημείων, πρὸ τῶν ὁποίων πάντοτε θ' ἀποκαλύπτεται εὐλαβῶς πᾶς θεατῆς.

Ὑπάρχουσι μνημειακὰ ἔργα ὁρατὰ πανταχόθεν, ὑπάρχουσι τοιαῦτα τὰ ὁποῖα δύναται νὰ ἴδῃ τις ἀναζητῶν αὐτὰ εἰς τὰ κατασκευασμένα τμήματα τῆς σημερινῆς πόλεως, ἀλλ' ὑπάρχουσιν ἴσως ἀγνώστου ἀξίας τοιαῦτα τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ὑπὸ τὴν γῆν. Ἐκτὸς ὅμως τῆς ἀρχαίας ἱστορίας, αἱ Ἀθηναί ἔχουσι καὶ μεσαιωνικὴν τοιαύτην. Καὶ ὑπάρχουσι ἔργα τῆς ἐποχῆς ταύτης εἰς χριστιανικὰς βυζαντινὰς ἐκκλησίας τὰ ὁποῖα μετ' ἐπιμελείας φυλάττομεν, διατηροῦμεν καὶ ἐπιδεικνύομεν. Ὑπάρχουσιν ἀκόμη καὶ μνημεία τινὰ χαρακτηριστικὰ τῆς ἐποχῆς τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατοχῆς τῆς πόλεως, περὶ τῆς διατηρήσεως ἢ μὴ τῶν ὁποίων ἄλλοις ἀνῆκει νὰ ἐκφέρωσι γνώμην.

Ἴδου λοιπὸν ὑλικὸν τὸ ὁποῖον θὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν εἰς τὴν μελέτην μας διὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ σχεδίου τῆς πόλεως. Αἱ λοιπαὶ ἀνάγκαι τὰς ὁποίας ἔχομεν νὰ ἐξυπηρετήσωμεν μᾶς εἶναι γνωσταὶ καὶ εὐθέως παρ' ἄλλων ἀνεπιτύχθησαν ἐνταῦθα.

Εἶναι τὸ ἐμπορικὸν τμήμα μεθ' ὧν τῶν σχετικῶν αὐτῷ ἀναγκῶν, εἶναι τὸ ἐκπαιδευτικόν, εἶναι τὸ διοικητικόν, εἶναι τὸ τῆς συγκοινωνίας, εἶναι τὸ βιομηχανικὸν μετὰ τῶν συνοικιῶν πρὸς κοκοικίαν τῶν ἐργασιῶν, εἶναι τὸ τῶν συνοικιῶν τῶν πλουσίων καὶ τῶν εὐπόρων, τὸ τῶν κατοικιῶν τῶν ὑπαλλήλων καὶ λοιπῶν ἐργαζομένων, εἶναι τὸ τῶν ἐκκλησιῶν διότι εἰρήσθω ἐν παρόδῳ ὅτι αἱ ὑπάρχουσαι καὶ ἀνεπαρκεῖς εἶναι καὶ εἰς οὐχὶ κατάλληλον θέσιν κατὰ τὸ πλεῖστον ὄκοδομημέναι, εἶναι τὸ τῶν κήπων καὶ τῶν πλατειῶν, εἶναι τὸ τῶν ὑπονόμων, τῆς ὑδρεύσεως, τοῦ φωτισμοῦ κτλ. κτλ.

Μεθ' ὧν τὴν ἀματικὴν πρόοδον τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συμβουλίου μας, εἰς ὃ ἐγὼ καὶ πολλοὶ ἐξ ὑμῶν αἰφνιδίως κληθέντες ἐλάβομεν ὅλιως ἀπαράσκευοι μέρος, θὰ τολμήσω νὰ ἐκφέρω γνώμην περὶ τῆς λύσεως τῶν ἐν προκειμένῳ ζητημάτων, ἔχων ὑπ' ὄψιν ὅτι αἱ ἐργασίαι τοῦ ἡμετέρου Συμβουλίου, σκοπὸν ἔχουσιν, οὕτως εἰπεῖν, τὸν καταρτισμὸν τοῦ προγράμματος τὸ ὁποῖον δέον νὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν τῆς, εἴτε ἢ εἰδικῶς πρὸς τοῦτο ὑπάρχουσα συστη-

μένη επιτροπή εἶτε ὁ μελετήσας τὴν ἐκπόνησιν τοῦ σχεδίου.

Καὶ πρῶτον ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως καὶ τὰ μνημεῖα αὐτῆς, φρονῶ ὅτι δέον νὰ καταργηθῶσι τὰ τετράγωνα, ὑπὸ τὰ ὁποῖα οἱ ἀρχαιολόγοι μας φρονοῦσιν ὅτι ὑπάρχουσι κεκρυμμένοι ἀρχαιολογικοὶ θησαυροὶ, καθὼς καὶ πάντα τὰ τετράγωνα τὰ εἰς τὰς ὑπωρείας τῆς Ἀκροπόλεως κείμενα, τὰ ὁποῖα καὶ κακὴν συγκοινωνίαν ἔχουσι καὶ ὡς στίγματα φαίνονται εἰς τὸν ὄροντα τὸν ἱερὸν βράχον. Νὰ προορισθῇ δὲ ἡ θέσις αὐτῶν μετὰ τὴν ἐνέργειαν τῶν καταλλήλων ἀρχαιολογικῶν ἔρευνῶν εἰς φύτευαν ἀσυλίων ἐφ' ὅσον τοῦτο προσήκει. Ἐπίσης νὰ γίνῃ ἡ δέουσα ρυμοτομία καὶ διαρρυθμίσις τοῦ ὑφισταμένου σχεδίου, εἰς τρόπον ὥστε, διὰ τοῦ ἀνοίγματος ἐφ' ὅσον ἔνεστι πλατειῶν ὁδῶν, ἢ τῆς διευρύνσεως τῶν ὑπαρχουσῶν τοιούτων νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἀνάδειξις τῶν διαφόρων μνημείων καὶ ἡ εὐκόλος προσπέλασις αὐτῶν.

Δεύτερον καθόσον ἀφορᾷ τὸ ἐμπορικὸν τμήμα αὐτῆς, τοῦτο καὶ ὡς ὀρθύτατα ὑπέδειξεν ὁ ἀξιότιμος κ. Καλλιγᾶς καὶ κατὰ τὴν γνώμην μου δέον νὰ περιλάβῃ τό γε νῦν ἔχον, τὸ τμήμα τῆς πόλεως τὸ περιβαλλόμενον ὑπὸ τῶν ὁδῶν Μητροπόλεως, Ἀθηνᾶς, Λεωφόρου Πανεπιστημίου καὶ πλατείας Συντάγματος καὶ μὲ περιοχὴν ἀνάλογον ἔξωθεν καὶ γύρωθεν τῶν ὁδῶν τούτων. Προσέτι νὰ θεωρηθῇ ὡς ἐμπορικὸν καὶ τὸ τμήμα τῆς πόλεως τὸ μεταξὺ τῶν λεωφόρων Γης Σεπτεμβρίου καὶ Πατησίων, ἀπὸ τῆς πλατείας τῆς Ὁμονοίας μέχρι τῆς ὁδοῦ Στουρνάρα καὶ μὲ ἀνάλογον περιοχὴν ἑκατέρωθεν τῶν ἄνω λεωφόρων.

Ἐκτὸς τοῦ τμήματος τούτου τῆς κεντρικῆς πόλεως δέον νὰ διανοιχθῶσι διαφόροι ὁδοὶ πλατεῖαι, αἱ ὁποῖαι καὶ τοῦτο θὰ καταστήσωσι ὑγιεινότερον καὶ τὸ ἐμπόριον θὰ διευκολύνωσι. Εἰς τὰς οἰκοδομὰς τοῦ τμήματος τούτου, τὰς κείμενας ἐπὶ ὁδῶν πλατύς μικρότερον τῶν 8^μ νὰ μὴ ἐπιτραπῇ ὅπως χρησιμοποιηθῶσι ὡς διαρκεῖς κατοικίαι διὰ τὸ ἰσόγειον καὶ τὸν ὑπερθεν ἡμῶροφον (entre sol) αὐτῶν. Ἐννοεῖται ὅτι καλὸν εἶναι ν' ἀπομακρυνθῶσι τὰ ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ὑπάρχοντα ὑπουργεῖα καὶ ἡ Βουλὴ εἰς τὴν θέσιν τῆς ὁποίας νὰ μελετηθῇ ἂν θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀνάγεσις τοῦ μεγάρου τῶν Δικαστηρίων, τὸ ὁποῖον μετὰ τοῦ Χρηματιστηρίου καὶ τοῦ Ταχυδρομείου, καλὸν εἶναι νὰ εὐρίσκωνται ἐντὸς τοῦ ἐμπορικοῦ τμήματος τῆς πόλεως.

Τρίτον, τὸ ἐκπαιδευτικὸν τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως, δύναται νὰ ἱκανοποιηθῇ ἐπαρκῶς ἐν τῷ τμήματι τῆς πόλεως, τῷ περιλαμβάνοντι

τὰ μεταξὺ τῶν ὁδῶν Ἀσκληπιοῦ καὶ Σίνα τετράγωνα, μὲ κεφαλὴν τὰ τρία ὑπάρχοντα μνημειακὰ κτίρια, Πανεπιστήμιον, Ἀκαδημίαν καὶ Βιβλιοθήκην καὶ νὰ ἐπεκταθῇ ἀναλόγως τῶν ἀναγκῶν καὶ μέχρι τῆς ὁδοῦ Διδότου ἔνθα ἡ Γαλλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή, διότι δὲν ἐπιτρέπεται νομίζω νὰ γίνεται σκέψις περὶ μεταφοράς τῶν ὑπαρχόντων ἰδρυμάτων εἰς ἄλλην θέσιν, καὶ διὰ πολλοὺς λόγους καὶ διότι τὸ Πανεπιστήμιον μας συνδέεται στενῶς μὲ τὴν νεωτέραν ἱστορίαν τῆς πόλεως.

Καθόσον ἀφορᾷ τὰ κτίρια τῆς μέσης καὶ τῆς κατωτέρας ἐκπαιδεύσεως, τὰ τὰ δέον νὰ κατασκευασθῶσι ἐν ταῖς συνοικίαις τὰς ἀνάγκας τῶν ὁποίων κέλονται νὰ ἐξυπηρετήσωσι καὶ εἰς γήπεδα εὐρέα μετὰ κήπων καὶ αὐλῶν.

Τετάρτον διὰ τὸ Διοικητικὸν δηλονότι διὰ τὰ δημόσια κτίρια, Ὑπουργεῖα κτλ. ἄριστον φρονῶ θὰ ἦτο νὰ τοποθετηθῶσι ταῦτα συγκεντρωμένα, εἶτε εἰς ἓν τμήμα τῆς πόλεως καταλλήλως διαρρυθμιζόμενον, εἶτε εἰς μίαν λεωφόρον Πατησίων ἢ Κηφισσίας. Ἐὰν ὅμως τοῦτο δὲν εἶναι ἐφικτὸν τότε νὰ ἐκλεγῶσιν αἱ κατάλληλοι θέσεις εἰς τρόπον ὥστε ἕκαστον κτίριον ν' ἀναδεικνύῃ τὸ τμήμα τῆς πόλεως ἐφ' οὗ θὰ εὐρίσκηται καὶ νὰ εἶναι καὶ εὐπροσπέλαστον εἰς τὸ κοινόν.

Πέμπτον διὰ τὴν συγκοινωνίαν, δηλονότι διὰ τὸ σημεῖον τῆς ἀποβιβάσεως τῶν διὰ τῶν σιδηροδρόμων ἐρχομένων, ἦτοι τῆς κατασκευῆς κεντρικοῦ σταθμοῦ τῶν σιδηροδρόμων, τὸ ζήτημα τοῦτο ἐξετάσθη παρ' ἄλλων εἰδικωτέρων μου.

Ὁ τρόπος τῆς ἀφίξεως τῶν συρμῶν εἰς τὸν σταθμὸν, τοιούστιν εἰν' οὗτοι θὰ φθάσωσιν εἰς αὐτὸν ὑπαιθρῶς, ἢ ὑπογείως, θὰ παῖξῃ σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν λύσιν τοῦ ἐν προκειμένῳ ζητήματος.

Ἐχὼ τὴν γνώμην ὅτι ἀπὸ πλείστας ἀπόψεις ἐπιβάλλεται ἡ τοποθέτησις τοῦ κεντρικοῦ σταθμοῦ εἰς ἓν τῶν κεντρικωτέρων σημείων τῆς πόλεως καὶ πρὸς τοῦτο προτείνω πρὸς μελέτην τὴν ἀκόλουθον λύσιν. Νὰ κατασκευασθῇ ὁ κεντρικὸς σταθμὸς τῶν σιδηροδρόμων διὰ τὴν κυκλοφορίαν ὑπογείως, μόνον τῶν ἐπιβατικῶν συρμῶν, εἰς τὴν πλατείαν τῆς Ὁμονοίας, ἀνεγειρομένης ὑπερθεν μεγάλης οἰκοδομῆς τῆς ὁποίας τὸ ἰσόγειον νὰ διατεθῇ διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν σιδηροδρόμων καὶ μαγαζεῖα, οἱ δὲ ἀνώτεροι ὄροφοι διὰ ξενοδοχείον.

Ἡ ὅλη ἐπιφάνεια τῆς πλατείας ταύτης μετὰ τῶν περίεξ ὁδῶν ἀνέρχεται εἰς 12,000 περίπου μέτρα, δύναται ὅμως ν' αὐξηθῇ πρὸς τὴν βορείαν πλευρὸν αὐτῆς, μέχρι τῆς ὁδοῦ Σατωβριάνδου, διὰ τῆς προσλήψεως τῶν μεταξὺ τῶν

δδῶν Δώρου καὶ Ἴωνος δύο μικρῶν τετραγώνων, ὅποτε ἡ ὄλη ἐπιφάνεια μετὰ τῶν περίε δδῶν θ' ἀνέλθη εἰς 20.000 περίπου □ μέτρα. Δύναται δὲ αὕτη νὰ καταληφθῇ ὀλόκληρος ὑπὸ τοῦ ὑπογείου σταθμοῦ, ἀνωθεν τοῦ ὁποίου θὰ κατασκευασθῇ πολυόροφον οἰκοδόμημα, ἐμβαδοῦ 8.000 — 10.000 □ μέτρων.

Ἀφίνω ἕκαστον ὑμῶν νὰ φαντασθῇ τὰ πλεονεκτήματα τῆς λύσεως ταύτης ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, ἰδιαίτερος δὲ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς κυκλοφορίας τῶν ἐρχομένων εἰς Ἀθήνας καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τοῦ στολισμοῦ τῆς πόλεως διὰ τῆς κατασκευῆς πολυόροφου μεγαλοπρεπεστάτου οἰκοδομήματος εἰς τὴν θέσιν ἀφ' ἧς ἀναχωροῦσι πέντε λεωφόροι καὶ ἄλλαι διάφοροι ὁδοί.

Ἡ δαπάνη διὰ τὴν ἀπαλοτρίωσιν τῶν ἀνωτέρω δύο τετραγώνων θ' ἀποσβεσθῇ ἐντὸς βραχυτάτου χρόνου διανοσῆματος, ἕκ μόνων τῶν ἐισοδημάτων τὰ ὁποῖα θὰ προέλθωσι ἐκ τῆς διαθέσεως τοῦ ἰσογαίου εἰς μαγαζεῖα κατὰ τὰς πλευρὰς τοῦ κτιρίου καὶ τὴν ὀπισθίαν ὄψιν αὐτοῦ.

Ἐκτον διὰ τὸ βιομηχανικὸν τμήμα τῆς πόλεως μετὰ τῶν σχετικῶν πρὸς αὐτὸ ἐργατικῶν οἰκιῶν, δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ ἡ ἕκτασις εἴτε ἡ ὀπισθεν τῶν ὑπαρχόντων σιδηροδρομικῶν σταθμῶν Πελοποννήσου καὶ Λαρίσσης, εἴτε ἡ ἀπὸ τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ Θησείου πρὸς τὰς γραμμὰς τῶν ρηθέντων σιδηροδρομῶν καὶ τοῦτο ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ εἶναι δυνατὴ ἡ διὰ διακλαδώσεων τῶν γραμμῶν τῶν σιδηροδρομῶν τούτων πρὸς τὰ ἐργοστάσια, συγκοινωνία διὰ τὴν μεταφορὰν τῶν υλικῶν καὶ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων, ἀφ' ἑτέρου δὲ διότι τὴν θέσιν ταύτην ἐπιβάλλουσι διὰ τὴν ὑγείαν τῆς πόλεως οἱ ἐπικρατοῦντες ἀνεμοί.

Τέλος διὰ τὰς λοιπὰς ἀνάγκας τῆς πόλεως, ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θὰ μελετήσῃ τὸ ἐκπονηθὸς σχέδιον, δὲν θὰ δυσκολευθῇ ὑποθέτω νὰ ἐξεύρη τὰς καταλλήλους θέσεις πρὸς θεραπείαν αὐτῶν.

Καταρτιζομένου οὕτω τοῦ προγράμματος τὸ ὁποῖον θὰ ἔχη ὑπ' ὄψιν του, ὁ μελετήσων τὸ σχέδιον τῆς πόλεώς μας, δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ τοῦτο, εἴτε διὰ διαγωνισμοῦ εἰς ὃν νὰ δοθῶσι πλείονα τοῦ ἐνὸς βραβεῖα καὶ ἀμοιβαὶ καὶ τὰ οὕτω κτηθισόμενα σχέδια νὰ τεθῶσιν ὑπὸ τὴν κρίσιν τῆς ὑπαρχούσης ἐπιτροπῆς ἡ ὁποία μελετῶσα ταῦτα καὶ ἐκλέγουσα ἐξ αὐτῶν τὰς ἐπιτυχεῖς λύσεις τὰς ὁποίας δύναται νὰ ἔχη

ἰδίον τι, δι' ἣν ἢ πλείονα ὄρισμένα τμήματα τοῦ ἰσχυροῦς, νὰ συναρμολογήσῃ τὸ τε-

εἰς τὸν καταρτισμὸν τοῦ σχεδίου, ἀλλ' ἐν ταύτῃ περιπτώσει φρονῶ ὅτι πρέπει νὰ ἐξακολουθήσῃ ὑφισταμένη ὡς ἔχει ἢ τροποποιουμένη, ἢ μεγάλη ἐπιτροπὴ τοῦ παρόντος Συμβουλίου, ἡ ὁποία ν' ἀποτελῇ τὸ Συμβουλευτικὸν οὕτως εἰπεῖν τμήμα πλείον τοῦ κ. Ὑπουργοῦ καὶ ἤτις καλουμένη παρ' αὐτοῦ ὁσάκις κρίνεται ἀναγκαῖον νὰ ἐκφέρῃ συμβουλευτικὴν γνώμην ἐπὶ τῶν μελετωμένων γενέσθαι.

Φρονῶ Κύριοι ὅτι τὸ ὑπὸ μελέτην ζήτημα εἶναι ἐκ τῶν σοβαρωτάτων καὶ ἐξ ἐκείνων τὰ ὁποῖα δὲν παρουσιάζονται συχνὰ εἰς τὰς μελέτας μας καὶ διὰ τοῦτο πρέπει νὰ προσέξωμεν πολὺ, ἵνα μὴ εἰσχωρήσωσι καὶ εἰς τὴν λύσιν αὐτοῦ στεναὶ σκέψεις.

Τονίζω στενωρία τῇ φωνῇ ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ πρυτανεύσῃ ἐλευθερία σκέψεως, διότι τὸ σχέδιον τῆς πόλεως δὲν γίνεται δι' ἡμᾶς διὰ τὴν γενεάν μας μόνον. Τὰ οἰκοδομήματα τῶν κεντρικῶν ὁδῶν τῆς ὑπαρχούσης πόλεως, τὰ ἔχοντα ἡλικίαν 4-5 δεκαετηρίδων μετρῶνται εἰς τὰ δάκτυλα τῶν χειρῶν μας, διότι ἡ αὔξις τῆς τιμῆς τῆς γῆς, οἱ νέοι τρόποι καὶ αἱ συνθήκαι τῆς κατασκευῆς των, τὰ μετερρῦμισαν, τὰ ἀπεδάφισαν καὶ εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν ἀνῆγειραν νέα καὶ μᾶλλον πρὸς τὴν ἐποχὴν προσήκοντα κτίρια. Αὐτὴν τὴν τύχην θὰ λάβωσι καὶ εἰς πολὺ συντομώτερον διάστημα λόγῳ τῆς νέας ζωῆς τῆς Πατρίδος μας καὶ αἱ ὑπάρχουσαι οἰκοδομαὶ τῆς σημερινῆς πόλεως.

Καὶ τότε, διατὶ νὰ μὴ εἶναι ἐκπεφρασμένη ἡ ζωὴ τῆς πόλεως δι' ἐνὸς σχεδίου καλλιτεχνικοῦ, ἀναλόγον πρὸς τὴν ἱστορίαν αὐτῆς καὶ πρὸς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν ἀναγκῶν τῆς; Τότε οἱ κάτοικοι τῆς πόλεώς μας, ἂν ὅπερ εὐχομαι γίνῃ τοῦτο, θὰ λέγωσι «Βέβαια δὲν εἶναι δυνατόν ἢ νὰ εἶναι ὄραιον τὸ σχέδιον τῆς πόλεώς μας, ἀφοῦ τοῦτο ἐξεπονήθη εἰς τὴν μεγάλην ἐποχὴν τῆς Πατρίδος μας, καθ' ἣν αὕτη ὑψώθη εἰς τὴν μεγαλειτέραν ἀπὸ τῆς ὑπάρξεώς ἀκμῆν.»

ΠΑΝ. Σ. ΖΗΖΗΛΑΣ

ΥΠΟΜΝΗΜΑ (1)

Περὶ συστάσεως ἐπιτροπῆς Ἑργωνῶν

καὶ Ἑθνικῆς προνοίας.

Αἱ δυσχέρειαι τῶν θαλασσίων συγκοινωνιῶν καὶ ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἐξαγωγῆς διαφόρων προϊόντων ἐκ τῶν ἐμπολέμων κρατῶν ἐδημιούργ-

(1) Ἰδὲ ἀρ. 8 σελ. 63. Περὶ συστηματοποίησης τῆς ἐρεῦνης.